

## DOMEDAGEN. En mayansk profetia utan grund

# "Att mayaindianerna skulle ha förutsett jordens undergång är något som är taget helt ur luften"

En buddhistmunk stressar upp för ett berg. En tung och dyster klocka klämtar, det visar sig senare vara munken själv som hamrar på den i ett stenhus på en bergstopp. På svarta plattor med vit text blinkar ett meddelande in: "Hur skulle vår planets regeringar förbereda sex miljarder människor inför jordens undergång?"

Sedan får vi se vad munken varnar för: en gigantisk flodvåg som – till synes helt obekymrat – sveper in över världens högsta bergstoppar i Himalaya och krossar huset som munken står i.

Och så kommer svaret på frågan: "Det skulle de inte".

Scenen är en dryg minut lång, och var den första trailern som lanserades inför Roland Emmerichs mycket framgångsrika katastroffilm "2012".

Filmen skrämmar. Kuratorer på högsta-  
dieskolor berättar att oroliga elever är över-  
tygade om att jorden ska gå under.

Och visst låter det särskilt otäck just i år.

Enligt domedagsprofeterna blir det ingen jul 2012.

**Den yttersta dagen** representerar slutet på världen som vi känner den. Det refereras till en domedag i Bibeln. Den kallas för Ragnarök i nordisk mytologi. En muslimsk term – Yawm al-Qiyamah – kan fritt översättas till "domedag".

Och det är bara tre exempel på mytologiska eller religiösa undergångsprofetior. Letar vi domedagsscenario i litteraturen och populärkulturen, eller hos aktivt arbetande sekter, blir exemplen många tusen. Ända lyser apokalypsen hittills med sin frånvaro.

År 1910 skrämdes exempelvis många till att tro på svansen som följde Halleys komet innehöll cyanid; när kometen passerade jorden skulle svansen svepa över jorden och döda miljoner människor. Inför millennieskiftet ville somliga peka på texter av 1500-talsastronomen Nostradamus, som tydligen bevisade att årskiftet skulle leda till världens undergång.

Men Halleys komet dödade inte miljoner människor. Jorden gick inte under vid millennieskiftet. Förra året menade amerikanen Harold Camping vid två tillfällen att jorden skulle gå under, och hänvisade till Bibeln.

Det visade sig att camping hade fel – för tredje och fjärde gången, ska sägas. Han har även försökt få det till att jorden skulle gå under både 1988 och 1994.

**2012 har däremot under** lång tid representerat ett slags undergångsprofetiornas klimax. Mayaindianernas tidräkning, översatt till den vi har idag, tar slut den 21 december i år. I alla fall enligt vissa uttolkare av de ytterst få mayanska skrifter som blev kvar efter att spanjorerna eldade upp de flesta av dem när Syd- och Mellanamerika koloniserades.

– Det finns inte ett enda ord om jordens undergång i det man hittat efter mayaindianerna, säger journalisten och författaren Clas Svahn, som just nu skriver på en bok som tar upp ämnet domedagsprofeter.

Svahn förtydligar något viktigt: De få mayanska primärkällor som finns kvar visar endast att en tideräkning tar slut.

– Vår kalender tar slut den 31 december varje år, i det här fallet tar Mayaindianernas slut den 21 december 2012. Det finns inget som motsäger att kalendern börjar om den 22 december. Att Mayaindianerna skulle ha förutsett jordens undergång är något som är taget helt ur luften, säger Svahn.

**Det borde sluta där.** Forskare har klart och tydligt sagt att nej, jorden ska inte gå under.

Riktigt så enkelt är det inte.

Här är ett exempel: Amerikanska Nasa kände sig tvungen att utse Roland Emmerichs "2012" till världens mest orimliga film.

– Vi får så många frågor från människor som är rädda att världen ska gå under 2012 att vi varit tvungna att starta en speciell webbsida för att motarbeta myterna, förklarade Donald Yeomans på Nasa för tidningen the Australian.

Själva grundtesen i "2012" är att kraftiga solstormar får, via en i praktiken omöjlig fysisk process, jordens kärna att börja koka. Vilket leder till kraftiga jordbävningar, katastrofala vulkanutbrott, massiva omflyttningar av kontinentalplattor, och tsunami-vågor som lägger hela världsdelen under havsytan.

Jag ringde upp Björn Lund, forskare i geofysik vid Uppsala universitet, för att fråga om något av det där ens är teoretiskt möjligt, och om jorden just nu verkar särskilt upprörd och på väg att totalt haverera. Det mynnade ut i ett samtal med många skratt. Så absurd är filmen.

– I filmen hamnar Kina plötsligt avsevärt mycket närmre Hawaii. Det är totalt otänkbart, säger Lund.

**Jorden bestod för drygt 200 miljoner år** sedan av en enda stor kontinent – Pangaea.

Oändligt långsamt har Pangaea delats upp i de världsdelen vi ser idag, som i sin tur vilar på de kontinentalplattor som fortfarande rör sig. De snabbaste förflyttas kanske tio eller femton centimeter per år.

Det här har inneburit ett tumultartat liv för vår planet, där geologiska fenomen är en naturlig, men inte katastrofal, del av jordens liv. Ett våldsamt vulkanutbrott vid Kanarieöarna innebar exempelvis att Nordafrika härjades av en tsunami. Det var hundratalsentals år sedan. Ett skred utför kontinentalsockeln utanför Norges kust har en gång skapat tsunamivågor vars spår syns till och med i Nordamerika.

Och så nyligen som för drygt 70 000 år sedan exploderade vulkanen Toba i ett gigantiskt utbrott som kraftigt sänkte medeltemperaturen på hela jorden, och begravnade stora delar av Sydostasien och Arabiska halvön i aska. En väldigt tidig variant av människor sägs nästan ha utrotats. Människosläktet gick, så att säga, nästan under. Jorden överlevde.

Och med tanke på att vi är sju miljarder människor i världen i dag kan vi konstatera att även vi överlevde.

– Senaste riktigt stora vulkanutbrottet kom från Pinatubo på Filippinerna vid 1991. Då sänktes medeltemperaturen på norra halvklotet i flera år, säger Björn Lund.

I filmen "2012" får den så kallade supervulkanen Yellowstone ett utbrott och begraver hela USA i aska. Är det någoting vi behöver oroa oss för på riktigt?

– Nej, det ska man inte göra.

**Men det finns ju rapporter som gör gällande att Yellowstone är inne i en period där den kan komma att få ett utbrott?**

– Yellowstone hade ett utbrott för 2,1 miljoner år sedan, då den gav ifrån sig drygt 2 500 kubikkilometer material. Den har haft två utbrott till efter det och det senaste var för 640 000 år sedan.

Den knapphändigastatistiken visar att Yellowstone i medeltal har utbrott med 730 000 års mellanrum.

– Det finns bara två punkter att förhålla sig till. Sker nästa utbrott om 90 000 år då? Det kan vi inte svara på. Vi vet inte ens om Yellowstone kommer att få ett nytt utbrott, den kan lika gärna vara på väg att slockna, säger Lund.

**Mayaindianerna förutsåg** inte jordens undergång. Ingenting tyder på att vår planet kommer att brisera i ett supervulkanutbrott.

Extremt hastiga förskjutningar av kontinentalplattorna är omöjliga.

Här då? Nu borde väl artikeln ta slut? Vetenskapen har sagt sitt. Men det finns något som är svårare att hantera; filmens "2012" konspirationsteoretiska fundament. Redan i trailern fick vi ju veta att världens regeringar givetvis skulle följa jordens undergång från oss.

Vilket gör att vetenskapliga invändningar inte väger särskilt tungt. Clas Svahn har skrivit böcker om konspirationsteorier, och föreläser ofta i ämnet på skolor.

– Om världens regeringar skulle veta något, då är det alltid också någon mer som vet. Vi brukar säga så här: "vem är det som bär ut soporna hos politikern?", säger Svahn.

– Men det hjälper oftast inte vad man än säger, folk vill tro på konspirationsteorier ändå, tillägger han, och menar att vår vilja att tro på konspirationsteorier i förlängningen kan leda till att vi tappar förtroende för demokratiska institutioner, eller för demokratin som helhet.

– Man önskar att folk var mer pålästa, istället för att hoppa till snabba slutsatser helt utan grund, säger han.

**Svahn pekar ut** det snabba informationsutbytet på nätet som en grogrund för konspirationsteorier. Och faktakollen kan många gånger vara undermålig – eller direkt falsk.

– Man måste gå till källan, säger Svahn. Att jorden ska gå under i år beskrivs som vetenskapligt på grund av att Mayaindianerna har sagt det. Att Mayaindianerna faktiskt aldrig sagt något sådant verkar spela mindre roll.

Givetvis tror inte Clas Svahn på en konspiration där världens regeringar mörkar apokalypsen. Något han också förklarar när han svarar på de många mejl från oroliga ungdomar som hör av sig till honom och är rädda för att den påstådda undergången är nära.

– Den 21 december i år kommer att vara precis som vanligt, säger Svahn. Vi kommer att slå in julkappar och invänta julen.